

«Ingen kan lage elver,
det kan bare Gud!»

SKUESPILLEREN LISE FJELLSTAD
TIL LEDER I ENERGIKOMITEEN
JAN TORE SALVÉN

Innhold:

Skog reddet av dollar

Amerikanske myndigheter har bladd opp over tre milliarder norske kroner for å kjøpe fri 40 000 mål skog i California. Skogen har vært åsted for 90-årenes miljøslag i USA.

• side 4

Sennepsgass i Skagerak

Hundretusenvis av tonn med giftige kjemikalier ble dumpet i Skagerak, Østersjøen og Nordsjøen etter andre verdenskrig. Blant annet sennepsgass og Zyklon B. Giften, som ble dumpet i årene 1946-47 er lagret i åtte millimeter tykke stålfat som ruster med en millimeter hvert sjette år. Det betyr at faren for forurensning er overhengende.

• side 6

Årets fugl 1999

Årets fugl er utskjelt og hatet. Kanskje det er fordi den er så intelligent?

• side 8

SFT stopper rotenon

Steinkjervassdraget ble rotenonbehandlet i 1993, for å utrydde parasitten Gyrodactylus. Men parasitten overlevde, og nå vil fylkesmannen igang med ny behandling. Det vil ikke SFT. (Foto: Adresseavisen)

Statens forurensningstilsyn (SFT) vil ikke tillate rotenonbruk i Norge før den nye versjonen av giften er bedre dokumentert. Årsaken er at produsenten har innført nye tilsetningsstoffer i produktet sitt. Ironisk nok nekter SFT bruk av en rotenonutgave som produsenten mener er mer miljøriktig enn den gamle. Kravet om bedre dokumentasjon er rettet mot Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, som har søkt om tillatelse til rotenonbehandling av Steinkjervassdraget.

• side 4

All makt samlet i Arbeiderpartiet

I praksis er det Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg som avgjør skjebnen til Øvre Otta-vassdraget. Dersom ledelsen i Arbeiderpartiet går inn for utbygging går regjeringen på nok et brakende nederlag i en stor miljøsak.

For selv om regjeringen er motstandere av utbygging sammen med SV, er Frp for, i tillegg til at Høyre er delt, trolig med en overvekt av

utbyggingstilhengere. Dermed blir det, som vanlig, Arbeiderpartiets stortingsgruppe som avgjør.

Utbyggingsmotstander Gunn Karin Gjøl mener Arbeiderpartiet trenger å gjenreise tilliten i spørsmål om klassisk naturvern etter at partiet sørget for at Lofast- og skytefeltsaken har gått i naturens disfavør.

• side 5

Natur & miljø Bulletin
 utgitt av Norges Naturvernforbund

Redaktør: Tom Erik Økland
Redaksjon: Jens Petter Toldnæs, Kristian Jahre
Adresse: Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo.
Besøksadresse: Skippergata 33
 Tlf: 22 40 24 00.
 Faks: 22 40 24 10.
 Direkte: 22 40 24 + 25 (Økland), 23 (Toldnæs), 24 (Jahre)
 E-post: redn@online.no

Abonnement:
 199/år (privatpersoner), 500/år (bedrifter)
Annonser: Tlf: 23 12 20 70.
 Faks: 23 12 20 71.
Trykking: Gan Grafisk. Trykket på 100% resirkulert papir.
Norges Naturvernforbund:
 Samme postadresse som N&M Bulletin. Web: <http://www.ngo.grida.no/naturvern>
 E-post: naturvern@naturvern.no

Neste utgave: 23.4.1999.

fagpressen

Alle dumme ting er tre

Stortinget gjør mye rart. I desember sa de ja til utbyggingen av fastlandsforbindelsen til Lofoten, en vei som går gjennom en planlagt nasjonalpark. Når du leser dette bladet er sannsynligvis også skjebnen til et gigantisk skogområde i Hedmark fylke bestemt. Det samme Stortinget har i tilfelle sagt ja takk til utbygging av nytt skytefelt på Gråfjell.

Også Øvre Otta-saken skal etter planen behandles i vår. Mye tyder på at også denne saken kan få flertall, i hvert fall hvis Arbeiderpartiet sier ja og ha til utbyggingen.

Joda, Stortinget gjør mye rart innen klassisk naturvern. Men hvem har skylden? Vel, i de tre overnevnte tilfellene er det i bunn og grunn Arbeiderpartiet som har avgjort eller kommer til å avgjøre sakene. Partiet slår sine stemmer sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, og besøker effektiv rasering av norsk natur. I forhold til Øvre Otta-utbyggingen har partiet også tradisjoner å ta vare på: Ap sier sjeldent nei takk når muligheten til å legge rennende vann i rør byr seg.

Arja Saijonmaa, finsk sauna-elsker og syngedame, ga klar beskjed da hun stilte opp for Vern Øvre Otta-aksjonen i forrige uke: «Jeg blir så forbannet over politikere, som flørter med penger og næring, for så å angre seg etter noen år. Det er forferdelig. Man kan ikke leke med naturen.» Mange vil sikkert hevde at godeste Saijonmaa ikke har snoring på energipolitikk. Det kan så være. Utsagnet hennes får likevel hjernen til å spinne. Og tankebanen ender raskt ved en viss Alta-utbygging. Og Arbeiderpartiet.

Thorbjørn og Jens: Dere og Ap har bevist evnen til naturvandalisme så det holder. Hva med å ta til vettet? En gang må jo være den første.

Pøbelindustri raserer regnskog

Når du kjøper hagemøbler laget av tropisk tømmer, er du sannsynligvis delaktig i både brudd på urfolksrettigheter, menneskerettigheter og rasering av regnskog.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Det er Kim Terje Loraas i Regnskogfondet som sier dette til N&M Bulletin. Denne våren vil Regnskogfondet sammen med Miljøheimevernet, Fremtiden i Våre Hender, Naturvernforbundet, Verdens Naturfond og Foreningen for Internasjonale Vann- og Skogstudier oppfordre norske forbrukere til ikke å kjøpe hagemøbler laget av tropisk tømmer. Ifølge Loraas kommer mesteparten av tømmeret på det norske markedet fra land i Sørøst-Asia hvor urbefolkning fordrives og enorme områder regnskog ødelegges på grunn av tømmerindustrien.

– Hogsten i disse landene er fullstendig ute av kontroll. Enorme områder snauhogges og legges om til plantasjer, sier Loraas.

Han forteller videre at hogsten i land som Malaysia og Indonesia bidrar til å drive urbefolkningen vekk fra sitt livsgrunnlag.

– Urbefolkningens rettigheter overkjøres fullstendig i denne prosessen. Resultatet er at grupper som har sin kultur formet av skogens omgivelser og skogen som sitt livsgrunnlag, tvinges ut i fattigdom og sosial nød, sier Loraas.

Grønne ørkener

Loraas, som i januar kom tilbake fra et lengre opphold i området, forklarer videre om omlegging av regnskogen til ren plantasje-drift. I de fleste tilfeller dreier dette seg om industriplantasjer av eukalyptus og arkasia for celluloseindustrien eller oljepalmeplantasjer. Dette blir ofte omtalt som «gjenplanting»,

noe Loraas mener er grovt feilaktig.

– I et biologisk perspektiv er industriplantasjer null verdt. I realiteten er dette grønne ørkener hvor det enormt rike biologiske mangfoldet regnskogen representerer er borte, sier han.

Forsinket prosess

Også i fjor oppfordret Regnskogfondet forbrukerne til å vente med å kjøpe hagemøbler. Den gang så det ut til at store områder av teakplantasjene på Java i Indonesia skulle vært såkalt FSC-sertifisert i år. Det vil si at den internasjonale uavhengige stiftelsen Forest Stewardship Council (FSC) garanterer for miljøvennlig skogsdrift. Men på grunn av uroligheter i Indonesia det siste året har prosessen blitt forsinket.

– I øyeblikket ser det ut til at de første FSC-godkjente varen tidligst kan leveres fra teakplantasjene i løpet av april, men det er tvilsomt om de når det norske markedet i år, sier Loraas.

Derfor gjentar Regnskogfondet oppfordringen om ikke å handle hagemøbler i tropisk trevirke.

Tvilsomme påstander

– Vi ser stadig merkelapper på møblene hvor produsentene kommer med påstander om bærekraftig hogst. Kan vi ikke stole på disse?

– Påstandene er tvilsomme fordi de kommer fra produsenten eller trevareindustrien selv. For at miljømerkingen skal være troverdig må den gjøres av en uavhengig tredjepart. Den eneste instans internasjonal miljøbevegelse finner troverdig til dette, er FSC, sier Loraas.

3 milliarder for miljøslagmark

SAN FRANCISCO: Den urgamle Redwood-skogen Headwaters har vært åsted for et av 90-tallets største miljøslag i USA. Nå er området kjøpt fri fra hogst for en halv milliard dollar.

N&M Bulletin
ANDREAS TJERNSHAUGEN

En sjelden sjøfugl, en stamme stillehavslaks og en skog av eldgamle kjempetrær ser ut til å gå mot fredeligere tider etter at tømmerbaronen Charles Hurwitz til sist godtok myndighetenes tilbud om 480 millioner dollar, eller omlag tre milliarder kroner for 40 000 mål med gammel-skog. Samtidig måtte Hurwitz's Pacific Lumber Co godta omfattende restriksjoner på hogst i de tilgrensende områdene i 50 år. Tiltakene skal beskytte gyteområdene til Coho-laksen, og

hekkeplassene til den sjeldne alkefuglen Marbled Murrelet. Den sistnevnte pendler mellom reir oppe i kjempetrærne og jakt på ansjos ute i Stillehavet, og er avhengig av kystnær gammel-skog.

Headwaters nord i California var inntil nylig det største området med gammel Redwood-skog som fortsatt var i privat eie. Vern av Headwaters-skogen har i en årrekke stått som en av de helt store kampsakene til amerikanske miljøvernere. Disse Redwoodtrærne, mange av dem over 1000 år gamle, hører til de spredte øyene som står igjen av

skogen som kledde USAs stillehavskyst før hogsten satte inn.

Aktivist drept

Det har gått hardt for seg blant de gigantiske bartrærne i Headwaters: I 1996 ble mer enn 1000 demonstranter arrestert på en enkelt dag. I fjor høst ble aktivisten David Chain fra den militante organisasjonen Earth First! drept av et fallende tre. Parallelt med demonstrasjonene har verneintresser søkt å tvinge gjennom vern av det verdifulle Redwood-treet gjennom rettsvesenet og det politiske systemet. De avsluttende forhandlingene mellom toppolitikere fra California og Pacific Lumber Co brøt sammen flere ganger før et forlik endelig kom på plass, bare timer før det felles tilbudet fra California og de føderale myndighetene løp ut.

Fortsatt smutthull

– Avtalen er et stort skritt mot å

beskytte de urgamle skogene i Nord-California, sier Carl Popein i miljøorganisasjonen Sierra Club, men påpeker at det fortsatt er smutthull som må tettes. Enkelte aktivister hevder avtalen dekker for små områder, og at eieren fikk kompensasjon langt over markedspris.

Uendrede utslipp

Tross lavere utslipp fra oljeproduksjon, forble det totale norske utslippet av CO₂ uendret i 1998. Ifølge Statistisk sentralbyrå og Statens forurensningstilsyn er grunnen økte utslipp fra metallindustrien og veitrafikk. Gjennom Kyoto-protokollen kan Norge øke de samlede utslippene av klimagasser med en prosent i forhold til nivået i 1990. De samlede klimagassutslippene økte imidlertid med 7,5 prosent fra 1990 til 1997. Samlet klimagassutslipp for 1998 foreligger ennå ikke.

Nestlé Norge tilbyr nå

ØKOLOGISK BARNEMAT

Utvalget vil bli utvidet i takt med interessen fra markedet.

Nestlé Norge

EKA CHEMICALS RJUKAN AS

FØRDE KOMMUNE

All rotenonbehandling stoppet

Statens forurensningstilsyn setter foten ned for all rotenonbehandling. Ironisk nok er årsaken at produsenten av rotenon har fjernet en hormonhermer fra produktet.

N&M Bulletin
TOM ERIK ØKLAND

Statens forurensningstilsyn (SFT) har tidligere godkjent rotenonutslipp til vassdrag for å bli kvitt lakseparasitten Gyrodactylus salaris. Nå har Fylkesmannen i Nord-Trøndelag fått nei til rotenonbehandling av Steinkjervassdraget. Samme fylkesmann fikk tillatelse til slik bruk i 1993, og da med en rotenonblanding som inneholdt hormonhermende stoffer. Nå har produsenten faset ut de hormonhermende stoffene, men SFT sier likevel nei til bruk av den nye blandingen.

Fylkesmannen må dokumentere

– Vi trenger en miljørisikovurdering av de nye tilsetningsstoffene. Det materialet vi hittil har fått er ikke tilstrekkelig, forteller Jan Rukke, avdelingsingeniør i SFTs lokalmiljøavdeling.

Ironisk nok har altså utfasingen av hormonhermerne ført til totalstopp i bruk av rotenon i Norge. Og på toppen av det hele har Fylkesmannen i Nord-Trøndelag blitt tillagt ansvaret for å dokumentere miljørisikoen ved produktet.

– Det er vanlig praksis at den som søker om en utslippstillatelse

også har dokumenteringsplikt. I dette tilfellet er det Fylkesmannen i Nord-Trøndelag som søker, og fylkesmannen får da kravet om bedre dokumentasjon, forklarer Rukke.

Hvis firmaet som produserer rotenonblandingene ikke har disse vurderingene tilgjengelig, betyr det i realiteten at fylkesmannen må bekoste oppdragsforskning på produktet før tillatelsen gis.

Behandling må utsettes

Produsenten av rotenonblandingene, Interagro AB, har gitt opplysninger om innhold av produktet til SFT. Det er virkningene i miljøet som ikke er dokumentert.

– Vi vet ikke nok om nedbrytning og eventuell opphoping i næringskjeden. Det er sikkert at

stoffet har blitt bedre i forhold til hormonhermere, men det betyr ikke at vi kan pøse ut store mengder i naturen uten å kjenne effekten av de resterende tilsetningene, fortsetter Rukke.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ønsket i utgangspunktet å rotenonbehandle Steinkjervassdraget i april og juli. Mye tyder på at denne planen går i vasken.

– Vi ønsker normalt fire måneders behandlingstid på en sak av denne typen. Det er tiden vi trenger fra vi har all informasjon til saken er ferdigbehandlet, forklarer Rukke.

SFTs krav om ytterligere informasjon er forøvrig ikke en utslippstillatelse. Fylkesmannen kan dermed ikke klage på avgjørelsen. ■

Rekker neppe behandling i 1999

SFTs nei til bruk av den nye rotenontypen ender sannsynligvis med et års utsettelse for behandling av Steinkjervassdraget.

Jarle Steinkjer, seksjonssjef i Direktoratet for naturforvaltning (DN), mer enn antyder at rotenonbehandlingen av Steinkjervassdraget vil bli utsatt. Natur & miljø Bulletin spør Steinkjer direkte om SFTs krav om dokumentasjon for den nye rotenonblandingene vil gjøre behandling i år uaktuelt.

– Det ligger vel kanskje i kortene at det ikke blir behandling dette året, er svaret fra Steinkjer.

Offisielt skal DN avgjøre saken torsdag 25. mars. En egen gruppe som har studert rotenonbehandlingen av Steinkjervassdraget har konkludert med at vårbehandling er viktig for et vellykket resultat. Slik behandling må foretas i april. Siden SFT mangler dokumentasjon i saken er resultatet

nærmest gitt på forhånd:

Bestemmer SFT seg for å gi utslippstillatelse, har eksempelvis miljøvernorganisasjoner tre ukers klagefrist. Klagen skal igjen behandles hos Miljøverndepartementet. Alt tyder på at april vil være historie før saken kommer så langt.

– Vi er bekymret over situasjonen. Trondheimsfjorden er betydelig i forhold til de norske villaksstammene. Spredning av parasitten vil være svært uheldig, forklarer Steinkjer.

– Kan DN ende med å dele på utgiftene for rotenon-dokumentasjonen, slik at Fylkesmannen i Nord-Trøndelag slipper å ta det økonomiske ansvaret alene?

– Ja, det er naturlig for oss å være med å dele på disse utgiftene. ■

GRISENE ER LØSE!

Norske grisebønder punger ut med 1,3 milliarder kroner for at grisen skal få et bedre liv

Jagland og Stoltenberg avgjør Øvre Otta-saken

Ap-ledelsen avgjør skjebnen til Øvre Otta. Kanskje har Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg allerede bestemt seg. Uansett hva de lander på, kommer de to til å få viljen sin.

N&M Bulletin
JON BJARTNES

Dette er Øvre Otta-sakens politiske matematikk: Regjeringen og SV er mot utbygging. Fremskrittpartiet er for. Høyre er delt, trolig med noen flere tilhengere enn motstandere av utbygging. Partileder Jan Petersen kommer sannsynligvis til å stille representantene fritt. Dette betyr at uten Arbeiderpartiet blir ja- og nei-siden noenlunde jevnstore. Dermed blir det, som vanlig, i Ap's stortingsgruppe saken blir avgjort.

Venter på Jens

Eller kanskje heller: På kontoret til Jens Stoltenberg. I Ap-gruppa sitter noen iherdige tilhengere av utbygging, og noen iherdige motstandere. Men de aller fleste har unngått å flagge noe standpunkt, og venter i stedet på partiledelsen. Foruten partileder Thorbjørn Jagland er det én mann som veier tyngre enn de andre i denne saken, nemlig Jens Stoltenberg. Han er nestleder i partiet, leder for Stortingets energi- og miljøkomité, tidligere energiminister og enda tidligere statssekretær

i Miljøverndepartementet. Enerkipolitikken er Stoltenbergs felt nr. 1, og den dagen Øvre Otta-saken skal behandles i Stortinget kommer han til å stemme med flertallet – eller flertallet med ham, om man vil.

For eller mot?

Men hva lander Stoltenberg på? Tja: Det tør ikke utbyggingsmotstanderne i Arbeiderpartiet spør noe om. AUF vil verne Øvre Otta og har ikke gitt opp. Ungdomsorganisasjonen har hatt møter med partiledelsen denne uka for å legge fram sitt syn. Ingen utelukker noen ting; heller ikke at Stortingsflertallet vil be Regjering og utbyggere komme tilbake med et forslag om redusert utbygging.

Sikkert er det at Stoltenberg mener Norge må produsere mer elektrisk kraft. Sikkert er det også at han er en mer helhjertet tilhenger av gasskraft enn av vannkraft. Dermed kan beslutningen i Øvre Otta-saken avhenge av hvordan Stoltenberg og Ap-ledelsen vurderer sjansene for å få bygget gasskraftverk mot regjeringens vilje. ■

Nytt lekterhavari ved Lista

Natt til søndag knakk en lekter i to under slep forbi Lista på vei til Trondheim. Den ene halvdel drev i land på Borhaug på Lista, mens den andre ble med slepebåten videre. Først om morgenen oppdaget mannskapet på slepebåten hva som hadde skjedd. Lekteren skal ikke inneholde noe som innebærer foru-

rensningsrisiko. Også i 1993 drev en lekter i land på Lista. Opprydningen etter dette havariet har hittil kostet ti millioner kroner.

– Jeg kan garantere at vi ikke vil tolerere at lekteren blir liggende lenge, sier Farsunds ordfører Ove Rullestad til Fæderlandsvennen. ■

Lofast og skytefeltet

Utbyggingstilhengernes beste kort er kraftimporten, lokal næringsutvikling og Ap's nær ubrutte tradisjon for å bygge ut alle de vassdrag som bygges ut kan.

De beste kortene til utbyggingsmotstanderne handler akkurat nå faktisk ikke om Øvre Otta i det hele tatt, men om Lofotens fastlandsforbindelse og skytefeltet i Hedmark.

– Både når det gjelder Lofast og skytefeltet havnet Arbeiderpartiet på de dårligste løsningene. Hvis vi skal gjenreise en viss troverdighet i spørsmål om klassisk naturvern, må vi la Øvre Otta renne i fred. Vi kan ikke ha tre slike saker etter hverandre som alle går i miljøets disfavør, sier Ap's utbyggingsmotstander Gunn Karin Gjøl.

Partipisk

Til de som eventuelt håper Ap deler seg, og som tror det kan bli stemmer nok til vern selv om ledelsen skulle gå inn for utbygging: I Arbeiderpartiet foregår det ikke på den måten. Partiledelsen kan tillate symbolske brudd med partilinja, som i skytefeltsaken, men ikke utbrudd som påfører ledelsen nederlag i Stortinget. Det betyr at hvis faretruende mange representanter stemmer mot Ap-ledelsen på partiets gruppemøte, vil Jagland svinge partipisken og få orden i rekkene før saken havner i Stortingssalen. ■

Tråler ikke

I forrige nummer av N&M Bulletin kom vi ved et uhell til å skrive at Naturvernforbundet ønsker trålerne ut av Lofotfisket. Saken er at trålerne fisker utenfor 12-milsgrensa. Det vil si at de tar torsken mens den er på vei inn til kysten, eller når den går ut igjen. Trålerne deltar altså ikke i selve Lofotfisket. ■

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.
Norsk Jernbaneforbund

Støpte produkter i toppklasse
Høy teknologi og solid produkt-kunnskap!
MANDAL CASTINGS A/S
Buøy - Pb. 173 - N-4501 MANDAL
Telefon: (47) 38 26 22 33
Telefax: (47) 38 26 53 86

**Vi støtter
Naturvernforbundet
anonymt**

enøk-senteret
Telemark

BORGE GARVERI A.S
N-8350 LORVÅG - NORWAY

GJØVIK ENERGI AS
Boks 93, 2834 Humndalen
Tlf: 61 13 06 00, Fax: 61 13 05 90

INFOSYNERGI

**Sira-Kvina
kraftselskap**

Krigskjemikalier truer Skagerak

Flere hundre tusen tonn giftige kjemikalier ligger på bunnen av Skagerak og Østersjøen. Snart kan de begynne å lekke ut fra beholderne de har ligget i siden andre verdenskrig, og true livet i havet.

IPS
SERGEJ BLAGOV

Til tross for en omfattende debatt om problemet, er det ikke utarbeidet noen kriseplan for å rydde opp i miljøskandalen eller iverksette tiltak når lekkasjene begynner.

Det meste av kjemikaliene ble beslaglagt fra tyske lagre, men rundt 45 tonn kom fra de alliertes depoter. Alt ble dumpet i Nordsjøen som følge av en overenskomst mellom de allierte.

Kjemikaliene ble lastet ombord i om lag 60 skip som ble senket i 1946-47. I dag vet man bare hvor 42 av skipene ligger, ifølge pensjonert admiral Tengiz Borisov, Russlands ledende ekspert på kjemiske våpen. De 42 fartøyene ligger på mellom 200 og 700 meters dybde.

– Ingen kan kritiseres. Metoden syntes temmelig sikker tatt i betraktning kunnskapsnivået på 1940-tallet, sier admiralen.

Gift i Skagerak

Ifølge Borisov ligger det rundt 270.000 tonn kjemikalier, senket av amerikanske og britiske styrker, i Skagerak. De øvrige kjemi-

kaliene ble dumpet av den sovjetiske flåten utenfor kysten av Kaliningrad ved Østersjøen.

Miljøvernere mener at en større lekkasje betyr katastrofe for livet i Østersjøen og deler av Nordsjøen, og går hardt ut over fangsten av fisk og skaldyr som utgjør over to millioner tonn i året.

– Det biologiske mangfoldet i Østersjøen er allerede truet av disse kjemikaliene, de har allerede forgiftet havet med små mengder, sier Igor Abramov ved Havforskningsinstituttet i Kaliningrad.

Instituttet ble berømt da det hjalp den amerikanske regjeringen James Cameron med å ta bilder av vraket av Titanic for bruk i filmen med samme navn. Ekspertene ved instituttet bruker de samme miniubåtene som er vist på filmen til å utforske bunnen av Østersjøen.

Også zyklon B

Sovjetunionen hadde hastverk med å få dumpet kjemikaliene før fristen gikk ut 31. desember 1947. De brukte ikke skip for å sende den dødelige lasten til bunns, men kastet ganske enkelt

fatene med kjemikalier over bord. Dermed ble de spredt over større områder i stedet for å bli konsentrert i et lasterom på et sunket skip.

Paradoksalt har den primitive måten å gjøre det vist seg å være tryggere fordi et enkelt fat ikke inneholder nok gift til å skape farlig forurensning, mener Borisov.

– Når derimot fat med kjemikalier er stuvet sammen i en skip, presser de øverste lagene de på bunnen og ødelegger dem gradvis. På denne måten oppstår det omfattende lekkasjer.

Halvparten av alle fatene som har ligget under vann i over 50 år, inneholder sennepsgass, mens de øvrige er fylt med vel et dusin andre dødelige giftstoffer. Blant disse finner man også zyklon B, nervegassen som ble brukt i nazistenes dødskamre.

Livsfarlig sennepsgass

Russiske eksperter regner med at de åtte millimeter tykke stålveggene i fatene ruster med en hastighet av én millimeter på seks år. Dermed skal det ta 48 år før det oppstår lekkasje.

Derfor skal det være en viss lekkasje nå, og omfattende lekkasjer kan ventes innen de neste fem til sju år, ifølge Borisov. Han har foreslått å kapsle skipene inn i spesialbetong.

Professor Valentin Tarasov, formann i Det russiske selskapet for mutasjonsforskning, sier at kjemiske stoffer, og særlig sen-

nepsgass, forårsaker kreft og uønskede mutasjoner i menneskekroppen.

– Menneskene har laget rundt ti millioner kjemiske stoffer hittil, men det er bare noen få dusin som er så skadelig som sennepsgassen. Det finnes ikke noe som kan kalles sikkerhetsnivå når det gjelder den, sier han til IPS.

Hydrolyse

Mange vitenskapsfolk i området tror likevel at problemet ikke kommer til å ramme hele Østersjøen. De hevder at kjemikaliene bare er farlige dersom det blir tatt fisk i nærheten av der giften leker ut, og at dette kan unngås siden dumpingsstedene er merket på alle kart.

– Det ble antatt at sennepsgassen oppløste seg i vann og mistet alle sin farlige virkninger på bare fem timer på grunn av hydrolyse, eller kjemisk spalting ved opptak av vann, sier Vladimir Anikijev, nestleder for Den russiske komiteen for miljøsikkerhet.

– Men vi må huske på at disse eksperimentene ble utført i laboratorier der vanntemperaturen var på rundt 20 grader, fortsetter han og påpeker at hydrolysen tar mye lenger tid i kaldere vann.

N&M Bulletin har vært i kontakt med Statens forurensningstilsyn og Forsvaret, uten at det har lyktes å få opplysningene bekreftet. ■

Vellykket kalkingsprosjekt

Verdens største kalkingsprosjekt har gitt resultater. Kalkingen av Nisser og Fyresvatn med sidevassdrag har kostet millioner, men sekretæren for styringsgruppa i prosjektet har grunn til å smile:

– Resultatet er bedre enn forventet, sier Helge Kiland til Telemarksavisa.

Undersøkelser gjort av Norsk institutt for vannforskning (NIVA) viser stadig bedre vann-

kvalitet i vannene. Fisken blir stadig større, og samtidig oppdager man at fisken vandrer mer.

Fremdeles er vassdraget som leder vannet til Arendal for surt. Elva, som tidligere var kjent som et lakseeldorado, må utstyres med kalkingsautomater over den lakseførende strekningen for å få fisken tilbake. Prisen på en slik ordning undersøkes for tiden av NIVA. ■

Her savner vi ditt firmas internettadresse.

Bli med dere også!

Ring og bestill på telefon 22 12 20 70.

Naturvernforbundet
har flyttet!

Ny postadresse: Boks 342 Sentrum,
0101 OSLO
Besøksadresse: Skippergata 33
Nytt telefonnummer: 22 40 24 00

Sjekk våre miljøs@ker på nettet:

Om du ikke ser adressen
for bare trær, gjentar vi:
<http://www.norske-skog.com>

www.statkraft.no

www.statnett.no

www.lysline.no

<http://www.spacecentre.no/>

VEIDEKKE www.veidekke.no

GRIP kjemikalier

– om kjemikalier og regelverk

www.grip.no

Miljøstatus i Norge gir oppdatert
nasjonal og lokal miljøinformasjon.
SFT er ansvarlig redaktør.

www.mistin.dep.no

www.sas.no

www.ncceh.no

STAVANGER KOMMUNE

www.stavanger.kommune.no

NORGES BONDELAG

Fakta og nyheter fra
norsk landbruk:

www.bondelaget.no

Folkeaksjonen Stopp Regionfelt Østlandet
TRENGER PENGER
for å fortsette kampen mot skytefeltet i Hedemærk

Natur, stilhet og kulturarv står på spill!

Bidrag kan sendes inn på kontoen:
1850.30.71009

Adresse: Stopp Regionfelt Østlandet
v/Ellen Ausland Diset, 2450 Rens

Kråka kåret til årets fugl

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Massiv hets og utryddelse har vært kråkas skjebne i Norge. Deler av jegermiljøet ser på de grå-svarte fuglene som direkte konkurrenter og setter alt inn på å få utryddet så mange som mulig. Dette er bakgrunnen for at Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har valgt kråka til årets fugl i 1999.

– Folk ser på kråka som en grådig fugl som spiser søppel og konkurrerer med menneskene om maten. Verst er hetsen fra deler av jegermiljøet. Vi i NOF mener kråka har en viktig plass i naturen. Som renholdsarbeider

Grå og stygg. Utskjelt, hatet og forfulgt. Det har stort sett vært kråkas skjebne så langt i historien. Nå gjør norske ornitologer krus på kråka ved å velge den til årets fugl i 1999.

fjerner den avfall og åtsler fra våre nærområder. I tillegg er den en intelligent, underholdende og morsom fugl, sier leder i NOF, Knut Eie, til N&M Bulletin.

Rett til å boltre seg

Ifølge Eie er det særlig når kråka tar unger fra jaktbare arter at hatet blusser opp. Dette førte blant

annet til en storstilt kampanje med skuddpremie på kråker i fjor. På kråkenes meny står blant annet hareunger, egg og kyllinger fra skogsfugl.

– Det er slik kråkene lever. De må ha samme rett til å boltre og formere seg som andre arter. Husk at kråka er mat for mange sjeldne rovfugler. Den er blant

annet hovedføden til hønehauken, sier han.

Intelligent

Kråkefugler er sett på som de mest intelligente i fugleverdenen.

– Det var neppe tilfeldig at Odins Hugin og Munin var ravn, sier Eie.

Ifølge Eie har de forskjellige kråkekrigene fra jegerhold ikke hatt noen spesiell effekt på kråkebestanden i Norge. De virker ikke bestandsregulerende, og blir derfor et uttrykk for ren hets.

– Vi i NOF har ikke noe i mot jakt, men det må være for matens skyld, ikke en ren hetskampanje. Kråkekjøtt er forøvrig meget godt, bedre enn kylling, sier han.

Trolig finnes det omlag et par hundre tusen hekkende kråkepar i Norge. ■

Kalenderen

25. - 26. mars: Arbeidsmøter om miljølov, Universitet i Tromsø. Arr: Juridisk fakultet, kontakt dr. Hege Brækhus, tlf: 77 64 41 93.

8. april: Konferanse om miljøutfordringer for næringslivet, Rica Park Hotel, Sandefjord. Arr: Vestfold fylkeskommune, tlf: 33 34 40 00.

12. april: Konferanse om villaksens fremtid, Radisson SAS Scandinavian Hotel, OSLO. Arr: Verdens naturfond, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norske Lakseelver og Norges Bondelag, tlf: 22 05 45 53.

14. - 16. april: Internasjonal konferanse om utfordringer og konflikter innen landbruk og miljø i forbindelse med årtusenskiftet, Universitet i Warwick, England. Arr: ADAS, tlf: +44 1865 845 038.

16. - 17. april: Konferanse om frivillige organisasjoner og bærekraftig utvikling, Haraldvangen, Hurdal. Arr: Miljøheimevernet, tlf: 22 04 46 70.

24. - 25. april: Konferanse om hva som er mest truet, naturen - eller sannheten, Blindern, Oslo. ARR: Norsk Biologforening, tlf: 22 85 46 26.

27. april: Seminar om næringslivet og miljøregler, Amaranthen hotell, Stockholm. Arr: MiljøRapporten, tlf: +46 (0)8 796 64 72.

27. - 28. april: Vassdrags- og energiseminar, Røde Kors Konferansesenter. Arr: Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN), kontakt Jan Olav Nybo, tlf: 22 82 28 83.

5. - 6. mai: Konferanse om konsekvenser av transport -

med fokus på miljø, Oslo. Arr: Transportøkonomisk Institutt, tlf: 22 57 38 00.

17. - 22. mai: Seminar om media og bærekraftig utvikling, Brittany, Frankrike. Arr: The European University on Environment. tlf: +33 (1) 45 26 46 25.

18. - 20. mai: Connect '99, konferanse om utvikling av elektroniske samfunn. Arr: SINTEF, Truls Gjestland: tlf: 73 59 26 45.

1. - 3. juni: Internasjonal konferanse om integrert bærekraftig avfalls- og vannforvaltning i Danmark. Arr.: The International Council for Local Environmental Initiatives, tlf: +45 451 69200.

4. - 6. juni: Landsmøte i Naturvernforbundet, Lom i

Oppland, Arr: Norges Naturvernforbund, tlf: 22 40 24 00.

5. juni: FNs miljøvern dag.

8. - 10. juni: ENS 1999, Solfaktor 2000, en konferanse om miljø, klima og energi; Arr: ENS (Environment Northern Seas Conference and Exhibition), tlf: 51 84 90 80.

5. - 9. juli: Eventyrhagen, Verdens Ende, Tjøme. Arr: Åse Harjo Schmidt og Marianne Leisner, tlf: 33 39 19 00.

1. - 11. august: Permakultur grunnkurs, Tjøme. Arr: Frederica Miller og Marianne Leisner, tlf: 33 39 19 00.

22. - 25. august: Feltkurs om biologisk mangfold på lokalnivå, Røros. Arr: Norsk Biologforening og SABIMA, tlf: 22 85 46 26. ■